

ЕНЕРГЕТИЧНА ПОЛІТИКА ЄС ТА РОСІЙСЬКІ ІНТЕРЕСИ В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ СФЕРІ

ГНИП О.М.,
Львівський національний
університет
імені Івана Франка

Коротко розглянуто становлення енергетичної політики ЄС, проаналізовано нормативні документи в енергетичній галузі та охарактеризовано сучасні тенденції у формуванні єдиного енергетичного ринку. Особливу увагу звернено на відносини ЄС–Росія в енергетичній галузі.

Ключові слова: енергетична політика, енергетична політика ЄС, документи ЄС у галузі енергетики, ЄС–Росія, енергетичне співробітництво.

В останні роки енергетична проблематика привертає увагу дедалі більшої кількості дослідників та політичних діячів. У зв'язку з динамічними змінами у сучасних міжнародних відносинах їй присвячуються наукові та практичні конференції і форуми, з'являється все більша кількість робіт, присвячених саме цій тематиці. Проте варто сказати, що на сьогоднішній «мода на енергетику» лише досягає своєї популярності, тільки зараз формується науковий напрям досліджень в цій галузі, що доводить прямий вплив енергетики на політику держав. Але говорити про повноту та зрілість досліджень у цій галузі ще доволі рано, особливо зважаючи на комплексність поняття «енергетична політика», пов'язаного які з вивченням міжнародних відносин, так і двосторонніх відносин держав, дослідження політики європейських та пострадянських країн, світової економіки і конфліктології. У зв'язку з цим виникає багато проблем у дослідженні саме енергетичної політики як нового напрямку міжнародних відносин. У своїй статті, зважаючи на сучасні тенденції енергетичної політики України та її євроінтеграційні прагнення,

автор хотіла би розглянути еволюцію енергетичної політики ЄС, та її сучасний стан. В більшості наукових праць із даної тематики енергетична політика ЄС розглядається в основному з точки зору зовнішньополітичних відносин. Зосередимо свою увагу на внутрішніх чинниках, що має велике значення особливо для сучасної інтеграційної політики всього ЄС, та перейдемо до одного з найважливіших зовнішніх чинників, а саме відносин ЄС – Росія, зважаючи на той факт, що РФ є основним імпортером енергетичних ресурсів на європейський ринок.

Варто відзначити, що енергетичні питання були серед основних факторів, що сприяли створенню Європейського Союзу. У 1951 р. Німеччина, Франція, Італія та країни Бенілюксу домовились про створення Європейського об'єднання вугілля та сталі (ЄОВС), а вже 1957 р. створено Європейське економічне співтовариство та Європейське співтовариство з атомної енергії. Проте незважаючи, на важливість питань енергетики, вони так і не стали однією з опор політики ЄС. Політика в галузі енергетики від самого початку не регулювалась жодним документом на рівні ЄС і залишалась прерогативою національної політики держав-членів, а єдина енергетична стратегія почала формуватись тільки в останні два десятиліття.

Після «нафтового шоку» 1970-х рр. на енергетичному ринку склалась ситуація, яка призвела до того, що вектор енергетичної політики країн – членів ЄС змістився в бік приватної ініціативи регулювання енергетичних відносин. Газ надходив переважно з зовнішніх джерел на основі міждержавних домовленостей. Коли в наступне десятиліття ціна на енергоносії знизилась, у країнах ЄС намітилась тенденція до подальшого зменшення державного регулювання енергетичною галуззю. У результаті цих процесів на рівні ЄС була ініційована лібералізація енергетичного ринку ЄС, що стало рушієм створення єдиної енергетичної політики Європейською комісією. Директиви ЄС, націлені одночасно на лібералізацію та створення єдиного загальноєвропейського ринку (1996 р. – електроенергетика та 1998 р. – газова директива), запустили процеси, які й сьогодні мають значний вплив на енергетичне забезпечення ЄС. З 1 липня 2004 р. основним нормативно-правовим актом ЄС, що регулює функціонування європейського газового ринку, стала прийнята у 2003 р. друга газова директива (змінена директиву 1998 р.). З червня 2004 р. всі промислові покупці могли самостійно обирати постачальників газу, а з липня 2007 р. ринки стали повністю відкриті для всіх споживачів.

Вимоги другої газової директиви стали частиною національного законодавства всіх країн – членів ЄС. Основною ціллю цієї директиви було прискорення побудови єдиного газового ринку ЄС на основі інтеграції газових ринків країн-членів. Директива мала велике значення і для Росії, оскільки одне з її положень стосувалось довгострокових контрактів, які мали залишатись основою для постачань газу до ЄС.

У результаті європейські енергетичні ринки зазнали реформ, які спочатку отримали назву дерегулювання, а згодом – лібералізація. Але навіть за існування позитивних умов для формування спільної політики ЄС уже в кінці 90-х рр. виникали серйозні розбіжності в поглядах окремих членів ЄС, особливо в питаннях меж державного суверенітету в енергетичній сфері [1]. У зв'язку з різкими змінами на ринку енергоресурсів на початку 2000-х рр. питання безпеки поставок енергоресурсів та консолідація енергетичних рішень знову вийшли на перший план. В листопаді 2000 р. прийнято «Зелену книгу – Європейська стратегія безпеки та забезпечення енергією», яка стала найбільш комплексним документом, що охарактеризував сучасний стан європейської енергетики та встановив цілі енергетичної дипломатії ЄС до 2020 – 2030 рр. Зелена книга пропонує чітку стратегію управління попитом на енергію в європейських країнах в умовах обмеженості власних енергетичних ресурсів [2]. Підвищення цін на енергетичні ресурси після 2006 р. у зв'язку з резонансними міжнародними подіями (випробовування балістичних ракет Північною Кореєю, конфлікт між Ізраїлем та Ліваном, іранська ядерна програма, ураган «Катріна» та інші.), спонукало європейські країни шукати максимально надійні та вигідні шляхи отримання енергоресурсів [3]. При цьому держави-члени ЄС почали діяти в основному в межах власних національних інтересів і проводили прагматичну політику, яка не цілком уписувалася в рамки спільної енергетичної політики ЄС.

Надалі принципи енергетичної політики для Європи були розроблені в «Зеленій книзі Єврокомісії Європейська стратегія стабільної, конкурентної та безпечної енергетики» 8 березня 2006 р. [4]. У результаті прийняття рішення про розроблення спільної енергетичної політики після довгих консультацій перші пропозиції «Енергетичної політики для Європи» були опубліковані Європейською Комісією 10 січня 2007 р. [5]. На його основі 8 та 9 березня 2007 р. також був прийнятий План дій (2007–2009 рр.), в якому було стверджено, що він сприятиме «постіндустріальній революції» та

низько-вуглеводній економіці в ЄС, а також збільшить конкуренцію на енергетичних ринках і підвищить надійність енергозабезпечення та сприятиме покращенню зайнятості [6]. Документ прийнятий на тлі кризи в постачанні енергоносіїв до Європи через конфлікт між Росією та Білоруссю. Цей документ розглядав можливості зниження цін на енергоносії шляхом створення вільної конкуренції на внутрішньому енергетичному ринку, реформування енергетичних концернів з метою не допускати енергетичні компанії одночасно до видобування, доставки та збуту енергоресурсів. Варто зауважити, що прийняття цього документа також хронологічно збіглося з останнім етапом розширення ЄС, коли його членами стали Болгарія та Румунія.

Прийняття останніх двох документів ознаменувало позитивну тенденцію в інтеграційних процесах ЄС загалом і одночасно стало фактичним початком формування концепції спільної енергетичної політики як для старих, так і нових членів ЄС. Більше того, була сформульована вимога для всіх країн-членів виступати єдиним фронтом у енергетичних питаннях. Проте ці вимоги не знайшли підтримки серед більшості країн-членів ЄС і навіть стали причиною дезінтеграційних тенденцій у середині ЄС. Упродовж наступних років також не доводиться спостерігати консолідованості енергетичної політики країн ЄС. Це чітко простежувалось під час будівництва проекту «Північний Потік», коли ряд країн-транзитерів виступив проти, а також в умовах теперішніх політичних перемовин щодо майбутніх конкурентних енергетичних проектів Набукко та «Південний потік».

У чинному з 1 грудня 2009 р. Лісабонському договорі, який сьогодні є правовою основою існування ЄС, чітко прописано, що енергетична політика є компетенцією ЄС. У розробленні та прийнятті рішень у сфері енергетичної політики ЄС беруть участь фактично всі керуючі органи ЄС, проте основну роль та визначальний голос має Європейська комісія, один із комісарів якої безпосередньо відповідає за формування загальної енергетичної політики ЄС. Питаннями оперативного характеру займається Генеральний директорат з енергетики та транспорту. Створення загального енергетичного ринку, на думку Єврокомісії, є надзвичайно ефективним способом підвищення конкуренції та зниження цін.

Отже, найважливішим сучасним аспектом і основною проблемою енергетичної політики ЄС є відсутність консенсусу та єдиного бачення спільної енергетичної політики, особливо між країнами

Старої та Нової Європи, а також небажання великої кількості країн ЄС втрачати свій вирішальний голос у вирішенні енергетичних питань. Така тенденція пов'язана насамперед із тим, що більшість нових країн-членів ЄС мають соціалістичне минуле, що й сьогодні накладає відбиток на їх політику та серйозно зачіпає державні інтереси Росії.

Важливою складовою в рамках енергетичної політики ЄС стала боротьба з кліматичними змінами в світі та екологічними ризиками. У вищезгаданих документах «Енергетична політика для Європи» та «Зеленій книзі» цим питанням було відведено ключове значення. Аналізуючи вказані в документі цілі та політику ЄС, можна виділити такі основні завдання: активна боротьба з кліматичними змінами не лише в країнах ЄС, а й в усьому світі; творення «енергетичної дипломатії» ЄС, що в майбутньому дасть змогу зайняти лідируючі позиції у вказаному напрямку; створення можливості експорту технологій відновлюваних джерел енергії в майбутньому. Зважаючи на політику ЄС щодо переходу на відновлювані джерела, а також на глобальну конкуренцію за ресурси та передбачений Міжнародним енергетичним агентством сценарій збільшення попиту на енергію на 36% до 2035 р., в майбутньому можна прогнозувати серйозні економічні та політичні ризики ЄС [7]. «Зелена книга» ЄС з енергетики 2000 р. прогнозує збільшення відсотка імпорту до 2020 р. до 51 % [2]. Варто також сказати, що протиріччя між національними інтересами країн гальмують і без того складний процес створення єдиної «енергетичної дипломатії» в рамках ЄС. Проблеми зміни клімату та інтеграція Європейського енергетичного ринку стимулюють ЄС вжити заходів щодо покращення управління попитом. Одним із найефективніших вирішень цієї проблеми є зусилля щодо просування відновлюваних джерел енергії. Це вимагає від країн ЄС доволі значних матеріальних та ресурсних затрат на дослідження та інновації, в той час як гарантій на реалізацію цієї стратегії держави від ЄС не мають. Особливо складним є перехід на нові стандарти ЄС для країн Нової Європи, у зв'язку з тим, що на відміну від країн Старої Європи вони ще не вичерпали своїх запасів твердого пального, яке є для них найдешевшим і найдоступнішим видом пального і яке водночас, за висновками Єврокомісії, є найшкідливішим для екології. У зв'язку з цим Єврокомісія має на меті побудувати демонстраційні заводи з системами поглинання та зберігання CO₂, що викидається в атмосферу при виробництві енергії. Сьогодні країни Нової Європи значно випереджають країни Старої Європи щодо викидів парнико-

вих газів на душу населення. Для ліквідації диспропорцій на рівні ЄС запущена система торгівлі квотами на викиди парникових газів (ETS) [8]. Це має забезпечити виконання ЄС зобов'язань щодо зниження викидів до 20% до 2020 р. [9]. Зрозумілим є те, що досягнути поставлених Єврокомісією цілей вдасться тільки тим країнам, які зможуть здійснити масштабні інвестиції в науково-дослідницькі роботи. Єврокомісія підрахувала, що досягнення поставлених цілей вимагатиме щорічних вкладень у розмірі приблизно 18 млрд євро [5]. Однак сьогодні однозначно можна говорити про те, що ЄС твердо взяв курс на розвиток альтернативної енергетики. У зв'язку з цим більшість експертів прогнозує збільшення попиту на російські енергоресурси.

Важливим етапом на шляху до об'єднання енергетичних ринків ЄС стало створення в 2005 р. урядами Німеччини, Франції та країнами Бенілюксу п'ятистороннього енергетичного форуму як тимчасової ініціативи. Її місія полягає в поліпшенні контролю електромереж, транскордонних мереж і узгодження методів роботи в енергетичній сфері, обмін інформацією між регулювальними органами й мережевими адміністраторами в країнах-учасницях [10]. Варто також зазначити, що стосовно Єврокомісії щодо атомної енергетики існують деякі протиріччя. З одного боку, вона наголошує на перевагах атомної енергетики, яка могла б стати частиною енергетичної стратегії ЄС [5], а з іншого – єврокомісари відзначають переваги відмови від атомної енергетики, поступового закриття АЕС та переходу на відновлювані джерела. ФРН уже сьогодні як країна-піонер активно впроваджує дані принципи, заклавши свої найстарші реактори [11]. Натомість багато європейських країн, у тому числі і Польща, виправдали будівництво атомних реакторів збереженням своєї енергетичної та, відповідно, національної безпеки й незалежності, щоб не дозволити «Газпрому» встановити свою енергетичну гегемонію в Європі. Варто відзначити, що сьогодні питання безпеки функціонування ядерної енергетики почали розглядатись у Європі як ключова тема для переговорів. Європейська комісія також настояла на тому, щоб країни-кандидати на вступ до ЄС взяли на себе зобов'язання закрити реактори застарілих типів, що не відповідають вимогам ЄС. У середині грудня 2011 р. Європейська комісія презентувала «Енергетичну дорожню карту 2050», в якій відображено бажання розвитку екологічно чистих технологій та створення загальноєвропейського енергетичного ринку [9]. Досягнення цієї цілі вимагатиме докорінної перебудови єв-

ропейської енергетики та радикальних змін у законодавстві. Проте єдиної позиції в цьому питанні в Європі знову поки що нема, причому Чехія, Фінляндія та Великобританія також не мають планів відмовлятися від атомної енергетики.

Сьогодні країни ЄС є основним транспортним напрямком для російського «Газпрому». Така ситуація вже давно не влаштовує лідерів ЄС, і вони намагаються компенсувати зростання російської газової частки, що в найближчі роки, проте, залишається неминучим. Європейські постачальники газу не можуть конкурувати з ресурсами РФ, запасів африканського газу при нинішніх темпах відбору вистачить максимум на 50 р., ситуація навколо Ірану не робить його надійним постачальником. Під час останнього шостого засідання постійної ради партнерства з енергетики Росія – ЄС 1 грудня 2011 р. міністром енергетики С.Шматко та єврокомісаром з енергетики Г.Еттінгером було обговорено актуальні питання взаємодії в галузі енергетики. Після зустрічі Г.Еттінгер заявив, що в найближчі десять років об'єм газових поставок з РФ до ЄС зросте на 25 млрд кубометрів і досягне 150 млрд кубометрів. Єврокомісар також відзначив, що з метою зниження залежності від Росії Брюссель робить ставку на Південний коридор, по якому планує імпортувати газ із Центральної Азії в обхід Росії. Найпопулярнішим європейським проектом є запланований газопровід Nabucco, по якому газ планується транспортувати з каспійського регіону. В ході зустрічі С.Шматко, в свою чергу, підтвердив план реалізації конкуруючого російського проекту «Південний потік» [12]. А вже 28 березня 2012 р. в Брюсселі дві сторони обговорили питання застосування з боку ЄС Третього енергетичного пакета та реалізацію проекту «Південний потік». Євросоюз має намір за допомогою енергопакета обмежити вплив на ринку країн-постачальників газу. Таким компаніям-постачальникам, як російський «Газпром», надалі має бути заборонено контролювати трубопроводи в Євросоюзі. Москва, проте, критикує ці плани, порівнюючи їх із конфіскацією. В.Путін нещодавно заявив, що даний енергопакет суперечить договору між ЄС і РФ про партнерство. «Газпром», який постачає сьогодні в Європу більше чверті газу, стверджує, що його інвестиції в дорогі системи транснаціональних газопроводів просто не матимуть сенсу, якщо він не матиме змоги отримувати з них користь [13].

28 лютого 2012 р. Європейська комісія схвалила план, який зобов'язує окремі держави-члени ЄС повідомляти Брюссель про всі можливі деталі, пов'язані з переговорами в енергетичній галузі пе-

реговорами з країнами, що не є членами ЄС. Єврокомісар з енергетики Г.Еттінгер заявив, що такі заходи спрямовані на формування спільного європейського ринку в галузі енергетики з основною метою закріпити позицію 27 країн ЄС у переговорах з енергетичними монополістами, які часто діють не на користь інтересів Євросоюзу [14]. Після цього голосування відбудеться ряд переговорів з окремими країнами ЄС для остаточно прийняття плану. Проте Єврокомісія має сильні побоювання щодо бажання деяких європейських держав поставити власні інтереси вище загальноєвропейських, що може заблокувати план стратегічної важливості. Сьогодні найбільше схильними до таких позицій є Німеччина та Франція, які пов'язані з Росією достроковими контрактами й енергетичні компанії яких перебувають у тісних зв'язках з «Газпромом», лобіюючи його інтереси на європейському енергетичному ринку. Берлін також отримав значні знижки на російський газ і реалізував спільний з Росією проект «Північний потік», що заклав основи міцної енергетичної співпраці на найближчі десятиліття. Париж також отримав від Москви значні знижки на газ, і концерни двох держав реалізують спільні проекти в третій європейських країнах, часто ігноруючи інтереси ЄС. Словенія також стала однією з європейських країн, яка на переговорах на найвищому рівні в кінці лютого 2012 р. зміцнила енергетичні відносини з Москвою й підтвердила свою участь у будівництві газопроводу «Південний потік», який має пройти по дну Чорного моря і спрямований обійти країни-транзитери – Румунію, Молдову та Україну, що виступають проти монопольної енергетичної політики РФ. Італійська енергетична компанія ENI, відчуваючи загрозу отримання російським монополістом повного контролю над усіма газопрово-

дами, через які в Італію проходить більшість російського газу, пристала на позицію Європейської комісії й головний директор ENI П. Скароне висловився на користь створення єдиного європейського енергетичного ринку. Чеська енергетична компанія Net4Gas також перебуває у складному становищі, оскільки її контролює один із найбільших енергетичних концернів Німеччини RWE, який також має тісні стосунки з «Газпромом» і може передати її під його контроль.

Таким чином, говорити сьогодні про існування хоча б спільної позиції країн – членів ЄС не доводиться, не говорячи вже навіть про енергетичну політику ЄС. Енергетична політика ЄС пройшла доволі складний шлях, що так і не привів до бажаної цілі, поставленої Єврокомісією. Швидко зростаючий попит на всі види енергії в країнах з ринками, що бурхливо розвиваються, ставить перед країнами ЄС завдання якнайшвидше розробити і запропонувати на світовому ринку технології, що допоможуть їм хоча б знизити залежність від російських поставок енергоносіїв та говорити про власну енергетичну безпеку. У цілому майбутнє енергетики ЄС ґрунтується на широкому баченні вирішення проблем співвідношення попиту та пропозиції енергії, посилення ролі державних органів і насамперед органів ЄС у проведенні спільної політики. Однак варто сказати, що успішних результатів як на внутрішньому, та і на зовнішньому енергетичному ринку ЄС зможе досягнути лише в тому разі, якщо країнам – членам ЄС вдасться з успіхом пройти доволі складний період консолідації своїх енергетичних стратегій та законодавств і навіть втратити частини суверенітету в енергетичній політиці й виступити одним спільним голосом на міжнародній арені.

ПОСИЛАННЯ

1. EU Energy Policies towards the 21st Century [Electronic resource] / P.Lyons.– Available: <http://www.pikle.co.uk/eci/Energypolicies.Contents.pdf>.
2. Green Paper. Towards a European strategy for the security of energy supply.Brussels, 29.11.2000COM(2000) 769 final [Electronic resource] // Commission of the European Communities – Available: http://www.em.gov.lv/images/modules/items/ae_2.pdf.
3. Weekly All Countries Spot Price FOB Weighted by Estimated Export Volume (Dollars per Barrel) // Energy Information Administration (EIA) [Electronic resource]. – Available: <http://tonto.eia.doe.gov/dnav/pet/hist/wtotworldw.htm>.
4. Green Paper. A European Strategy for Sustainable, Competitive and Secure Energy. Brussels, 8.3.2006COM(2006) 105 final [Electronic resource] // Commission of the European Communities. – Available: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52006DC0105:EN:NOT>.
5. An energy policy for Europe. COM (2007) 1 final of 10.01.2007, SEC (2007) 1 //Communication from the Commission to the European Council and the European Parliament. [Electronic resource] – Available: http://ec.europa.eu/energy/energy_policy/doc/01_energy_policy_for_europe_en.pdf.
6. Energy Policy for Europe (EPE). European Council Action Plan (2007–2009). [Electronic resource] // Presidency Conclusions. 7224/1/07 REV 1 16–2007. 8/9 March. Brussels. – Available:

<http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/07/st07/st07224-re01.en07.pdf>

7. World Energy Outlook 2010 [Electronic resource] // International Energy Agency. – Available: http://www.worldenergyoutlook.org/docs/weo2010/WEO2010_es_german.pdf

8. The European Union Emissions Trading Scheme: Origins, Allocation, and Early Results. // A. Ellerman, B. Buchner. Oxfor Journals [Electronic resource] – Available: <http://reep.oxfordjournals.org/content/1/1/66>.

9. Energy Roadmap 2050. [Electronic resource] // European Commission. – Available: http://ec.europa.eu/energy/energy2020/roadmap/index_en.htm.

10. Memorandum of understanding of the pan-European energy forum of market coupling and security of supply in central western Europe. [Electronic resource]. – Available: http://www.benelux.int/pdf/pdf_nl/dos/dos14_PentalateralMoUMarketCouplingAndSecurityOfSupply.pdf.

11. An EU Energy Security and Solidarity Action Plan. Second Strategic Energy Review. COM (2008) 781 final of 13.11.2008, SEC (2008) 2871. Brussels. Volume I. [Electronic resource] // Commission Staff Working document accompanying the Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. – Available: http://ec.europa.eu/energy/strategies/2008/doc/2008_11_ser2/strategic_energy_review_wd_future_position2.pdf

12. Еврокомиссар: Зависимость ЕС от российского газа будет только возрастать. [Электронный ресурс] // Deutsche Welle. / С. Ромашенко – 01.12.2011. — Режим доступа: <http://www.dw.de/dw/article/0,,15572166,00.html>

13. EU, Russia say third package conflict can be solved. [Electronic resource] / M. Akin, V. Soldatkin // Reuters — Dec. 1. — 2011. – Available: <http://www.reuters.com/article/2011/12/01/russia-eu-idUSL5E7N12NY20111201>

14. Strategia energetica comune: l'Ue ci riprova. [Electronic resource] / S. Cazzulani. — 29.02. — 2012. — Available: http://www.legnostorto.com/index.php?option=com_content&task=view&id=34048&Itemid=28.

Gnyр O.M. Energy policy of the EU and Russian interests in the energy sector / Ivan Franko National University of Lviv.

It is described briefly in the article development of EU energy policy, regulations in the energy sector and the current trends in the formation of a common energy market. The author notices especially the EU-Russia relations in the energy sector.

Keywords: energy policy, EU energy policy, EU documents in the energy sphere, the EU-Russia energy cooperation.

Гнир O.M. Энергетическая политика ЕС и российские интересы в энергетической сфере / Львовский национальный университет имени Ивана Франко.

Кратко рассмотрено становление энергетической политики ЕС, проанализированы нормативные документы в энергетической сфере и охарактеризованы современные тенденции в формировании единого энергетического рынка. Особое внимание обращено на отношения ЕС–Россия в энергетической отрасли.

Ключевые слова: энергетическая политика, энергетическая политика ЕС, документы ЕС в области энергетики, ЕС–Россия, энергетическое сотрудничество.

Стаття надійшла до редколегії 1.03.2012

Прийнята до друку 9.03.2012